

**ОКРЕМІ ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ПИТАННЯ
БЕЗПЕКИ СУДНОПЛАВСТВА**

Панченко Ірина Миколаївна,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри економіки та морського права,

Херсонська державна морська академія

м. Херсон, Україна

im.pan4enko@gmail.com

ORCID ID: 0000-0003-4545-3794

Добровольська Вікторія Анатоліївна

кандидат історичних наук, доцент,
завідувач кафедри соціально-гуманітарних

дисциплін та інноваційної педагогіки,

Херсонська державна морська академія

м. Херсон, Україна

viado.ksma@gmail.com

ORCID ID: 0000-0002-5262-7425

Анотація. Метою даної роботи є аналіз теоретико-правових аспектів щодо безпеки судноплавства. В межах завдання роботи авторами сформульовано визначення поняття безпеки мореплавства; визначено фактори, які безпосередньо впливають на безпеку мореплавства; проаналізовано особливості нормативної бази в сфері безпеки мореплавства в Україні. Безпекою мореплавства є стан, що означає максимальну захищеність людського життя та здоров'я, навколишнього середовища і майна під час експлуатації морського транспорту. На безпеку мореплавства впливає безліч факторів, серед яких слід виділити складні погодні умови, проблеми з навігаційною системою, неналежне управління трафіком на воді, людський

фактор, аварії та інші інциденти, воєнні дії в регіоні. Оскільки питання безпеки на морі є складним, потребує постійного контролю та системної співпраці зацікавлених сторін, в межах Чорного моря діє не лише національне законодавство кожної окремої країни, але й регіональні угоди, які спільно приймають причорноморські держави. Наразі безпекова ситуація у Чорному морі є вкрай складною і непередбачуваною через фактичну блокаду регіону військовим флотом РФ та грубе порушення з боку РФ положень міжнародного морського права. Саме тому на даний час головним чинником вирішення проблем безпеки у Чорному морі є завершення військових дій у регіоні.

Ключові слова: безпека, судноплавство, транспорт, фактори безпеки, нормативно-правові акти.

Вступ. Одним із головних напрямів політики будь-якої країни є національна безпека. Серед пріоритетних питань виступає безпека на морі. Нормативно-правове забезпечення у даній сфері має стратегічне значення та є важливою частиною системи національної безпеки, але незважаючи на законодавчі положення, аварії на морі все ще становлять серйозну загрозу для судноплавства. Неадекватна оцінка ризиків і неналежне застосування правових норм можуть призвести до порушення безпеки на морі.

Дослідженню різноманітних аспектів забезпечення безпеки на морі присвячено велику кількість праць, зокрема таких науковців як О. Костира [3], О. Кузнецова [4], Т. Плачкова [5], І. Славінська [6] та ін. Незважаючи на те, що деякі аспекти, пов'язані з цією темою, висвітлені у працях вищезазначених авторів, низка питань щодо регулювання та правового забезпечення безпеки на морі залишаються недостатньо дослідженими.

Метою даної роботи є теоретико-правий аналіз окремих аспектів щодо безпеки мореплавства.

Перед авторами стоять наступні завдання: сформулювати визначення поняття безпеки мореплавства; визначити фактори, які безпосередньо

впливають на безпеку мореплавства; ознайомитися із нормативними аспектами щодо безпеки мореплавства.

Виклад основного матеріалу дослідження та його результатів. За даними досліджень, безпекою мореплавства є стан, що означає максимальну захищеність людського життя та здоров'я, навколишнього середовища і майна під час експлуатації морського транспорту [3, с. 128].

Злочинні дії, що порушують правила безпеки руху та експлуатації морського транспорту, завдають найбільшої шкоди безпеці мореплавства. Ці дії можуть включати пошкодження транспортних засобів, неповідомлення капітаном назви свого судна при зіткненні суден, ненадання допомоги судну та особам, що постраждали від катастрофи, а також забруднення моря [1, с. 67].

Ці порушення створюють загрози безпеці морського транспорту, порушують права й інтереси осіб, суспільства та держави, а також впливають на стан національної безпеки та захищеність світової морської торгівлі [4, с. 158].

Теоретико-правові аспекти безпеки мореплавства являють собою низку правових норм та положень, які регулюють морську діяльність та забезпечують безпеку мореплавства [5, с.93].

Адміністративно-правова складова забезпечення безпеки мореплавства передбачає безпосередню участь держави (її органів, посадових осіб та уповноважених організацій) у всіх процесах, пов'язаних із забезпеченням безпеки мореплавства – від розробки нормативної бази на міжнародному та національному рівнях до забезпечення системи навчання персоналу, який задіяний у мореплаванні, нагляду за технічним обладнанням та відповідністю міжнародним стандартам суден, що будуються та/або підлягають ремонту, інспектування суден у портах та забезпечення навігаційної безпеки [6, с. 132].

Важливим внеском у безпеку мореплавства можуть стати трансгуманістичні перетворення, які відбуваються завдяки розвитку нових технологій та наукових досягнень у галузях морської техніки. Наприклад,

використання автономних суден може забезпечити більш ефективний контроль над безпекою на морі, але водночас може виникнути необхідність регулювання їх використання та захисту від зловмисних дій [7, с. 141].

Відтак, розробка технологій та методів для збільшення фізичних та когнітивних можливостей людей також може мати вплив на безпеку мореплавства. Наприклад, удосконалення засобів для розвідування та моніторингу може зробити працю моряків менш небезпечною та більш ефективною.

Однак необхідно ретельно вивчити можливі наслідки застосування цих технологій та впроваджувати їх з урахуванням ризиків та потенційних негативних наслідків для безпеки на морі. Модель трансгуманізму дозволить подолати фундаментальні людські обмеження, недоліки та проблеми, що значно підвищить трудовий потенціал фізичних осіб. Йдеться також про нові можливості розкриття трудового потенціалу. Наприклад, використання сучасних технологій поверне інвалідам працездатність, тобто створить можливості для нового розкриття їхнього трудового потенціалу [2, с. 40].

Для реалізації вищевказаної мети слід мати добре підготовлену нормативну базу, що стане фундаментом для позитивних зрушень в сфері безпеки на морі. З одного боку, на сьогодні в Україні на законодавчому рівні діє ціла низка правових актів щодо забезпечення морської безпеки, з іншого боку, Україна так і не прийняла Стратегію морської безпеки України, проект якої вже було розроблено. Даний документ відображав основні національні закони та нормативно-правові акти, міжнародні документи з морського права з урахуванням досвіду провідних країн світу. Цією Стратегією визначалися головні загрози безпеці мореплавства для України, зокрема: російська військова агресія проти України; терористичні акти; незаконна торгівля озброєнням; піратство; контрабанда; нерегульоване рибальство тощо [8, с. 148]. На жаль, через повномасштабне вторгнення Російської Федерації на територію України прийняття документу відклали у зв'язку із новими більш серйозними безпековими викликами, що постали перед країною.

В цілому на безпеку мореплавства впливає безліч факторів. Розглянемо деякі з них:

- 1) складні погодні умови – небезпека штормів, туманів, льодових полей тощо;
- 2) проблеми з навігаційною системою;
- 3) неналежне управління трафіком: збільшення обсягу морського руху може призвести до заторів і підвищити ризик зіткнення між суднами;
- 4) людський фактор: досвід та навички екіпажу, комунікація, виконання правил безпеки та недопущення несанкціонованого доступу на борт судна грають ключову роль у забезпеченні безпеки мореплавства;
- 5) аварії та інші інциденти: розлом судна, пожежі і інші аварії можуть загрожувати безпеці судноплавства та призводити до людських жертв і забруднення морського середовища;
- б) воєнні дії в регіоні.

Це лише декілька факторів, які впливають на безпеку мореплавства. Загалом дане питання є складним, потребує постійного контролю та системної співпраці зацікавлених сторін. Саме тому в межах Чорного моря діють також регіональні угоди (наприклад, Конвенція про захист Чорного моря від забруднення) і працюють організації, які займаються питаннями безпеки у даному регіоні (наприклад, Організація Чорноморського економічного співробітництва).

Наразі безпекова ситуацію у Чорному морі є вкрай складною і непередбачуваною. Через фактичну блокаду регіону військовим флотом РФ, грубе порушення положень міжнародного морського права, зокрема щодо загальновизнаного усіма країнами світу права на вільне судноплавство, мінну безпеку є високі ризики інцидентів на морі. Саме тому на даний час головним чинником вирішення проблем безпеки у Чорному морі є завершення військових дій у регіоні.

Висновки. Отже, варто зазначити, що проблема безпеки мореплавства є актуальною та вимагає комплексного рішення в контексті існуючих ризиків.

Важливо забезпечити ефективне нормативно-правове регулювання з питань безпеки мореплавства, що враховує не лише національно-правові акти, але й міжнародні стандарти. Проте це вкрай важко зробити в умовах сьогодення через постійне грубе порушення положень міжнародного морського права з боку РФ.

List of References

1. Bohom'ia, V.I., Davydov, V.S., Doronin, V.V., Plita, L.L. (2020). Deiaki pytannia pidvyshchennia bezpeky moreplavstva velykotonnazhnykh suden [Some issues of improving the navigation safety of large-tonnage vessels]. *Vodnyi transport [Water transport]*, 67–73. [in Ukrainian].
2. Gevorgyan, S., Baghdasaryan, K. (2021). Toward a Transhumanist Transformation of Human Labor Potential in the Context of Global Challenges. *Futurity Economics & Law*, no. 1(4), 36–45. [in English].
3. Kostyria, O.V. (2020). Istorychnyi aspekt rozvytku pravovoho rehuliuвання bezpeky moreplavstva [Historical aspect of the development of legal regulation of maritime safety]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Ser.: Yurysprudentsiia. [Scientific Bulletin of the International Humanitarian University]*, no. 47, vol. 2, 128–131. [in Ukrainian].
4. Kuznetsova, O.Ye. (2019). Porushennia pryntsypu svobody vidkrytoho moria yak odyń iz aspektiv porushennia bezpeky moreplavstva [Violation of the principle of freedom of the high seas as one of the aspects of violation of maritime safety]. *Suchasni problemy morskoho transportu ta bezpeka moreplavstva: IX Vseukrainska studentska naukova konferentsiia [Modern problems of maritime transport and maritime safety: IX All-Ukrainian Student Scientific Conference]*, vol. 1. Kherson: Vydavnytstvo KhDMA, 158-159. [in Ukrainian].
5. Plachkova, T.M. (2020). Formy publichnoho administruvannia bezpeky moreplavstva v Ukraini [Forms of public administration of maritime safety in Ukraine]. *Pravo ta derzhavne upravlinnia [Law and public administration]*, no. 2, 92-99. [in Ukrainian].

6. Slavinska, I. V., Izbash, K. S. (2021). Publichne administruvannia yak skladova systemy bezpeky moreplavstva [Public administration as a component of the maritime security system]. Morska bezpeka Balto-Chornomorskoho rehionu: vyklyky ta zahrozy: Mizhnarodna naukovo-praktychna konferentsiia [Maritime security of the Baltic-Black Sea region: challenges and threats: International scientific and practical conference], vol. 1. Ryha, Latviia : "Vydavnytstvo Baltiia", 130–134. [in Ukrainian].

7. Tarasenko, L. B., Tarasenko, V. Ye. (2021). Strakhuvannia sudna u torhovelnomu moreplavstvi yak skladnyk morskoi bezpeky [Ship insurance in merchant shipping as a component of maritime security]. Morska bezpeka Balto-Chornomorskoho rehionu: vyklyky ta zahrozy: Mizhnarodna naukovo-praktychna konferentsiia [Maritime security of the Baltic-Black Sea region: challenges and threats: International scientific and practical conference], vol. 1. Ryha, Latviia: "Vydavnytstvo Baltiia", 140–143. [in Ukrainian].

8. Yanchuk, N. D. (2021). Pro deiaki pytannia normatyvno-pravovoho zabezpechennia morskoi bezpeky [About some issues of regulatory and legal support of maritime safety]. Morska bezpeka Balto-Chornomorskoho rehionu: vyklyky ta zahrozy: Mizhnarodna naukovo-praktychna konferentsiia [Maritime security of the Baltic-Black Sea region: challenges and threats: International scientific and practical conference], vol. 1. Ryha, Latviia: "Vydavnytstvo Baltiia", 147–150. [in Ukrainian].

ВПЛИВ БАГАТОНАЦІОНАЛЬНОГО СКЛАДУ ЕКІПАЖУ НА БЕЗПЕКУ НА БОРТУ СУДНА

Мітін Юрій Олександрович,
старший викладач кафедри навігації і управління судном
Дунайського інституту
Національного університету «Одеська морська академія»
м. Ізмаїл, Україна